

27

Versterken van evidence informed werken in het onderwijs:

onderzoek naar benutting
van de Kennisrotonde

Ruud van der Aa
Onderzoeker, CAOP

Christa Teurlings
Zelfstandig onderzoeker, TOiP Teurlings Onderwijsonderzoek in Praktijk

De kwaliteit van het onderwijs valt of staat met de kwaliteit van de leraar (Hanushek et al., 2019; CPB, 2013). Deze kwaliteit is echter geen statisch gegeven, maar ontwikkelt zich als gevolg van of in reactie op veranderingen of invloeden binnen en buiten de school. Voor de kwaliteit van de leraar is een gedegen beroepsopleiding, maar zijn ook een actieve leerhouding en constructieve leercultuur in de onderwijspraktijk noodzakelijk. In zo'n leercultuur kan de leraar zich gedurende zijn of haar loopbaan blijven ontwikkelen om nieuwe uitdagingen in de onderwijspraktijk aan te kunnen (zie ook Schenke et al., 2021). Deze voortdurende professionalisering, kennisbenutting en -ontwikkeling zijn van groot belang om kwalitatief hoogwaardig onderwijs te waarborgen en te versterken (Maandag et al., 2017; Van Veen et al., 2010).

Dit hoofdstuk gaat over de kennisbenutting van leraren. Hoe kunnen leraren in hun dagelijkse praktijk gebruikmaken van inzichten uit wetenschappelijk onderzoek, hoe kunnen zij het onderwijs daarmee verbeteren of met deze inzichten onderbouwen? En hoe kunnen zij daarbij gebruikmaken van de Kennisrotonde?

De Kennisrotonde

In de dagelijkse onderwijspraktijk is het voor onderwijsprofessionals vaak moeilijk om wetenschappelijke literatuur te vinden, te doorgronden en te vertalen naar de praktijk (Schenke et al., 2019). De Kennisrotonde van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO; zie ook het kader 'Werkwijze van de Kennisrotonde') tracht hieraan tegemoet te komen door vragen van onderwijsprofessionals te beantwoorden met empirisch gefundeerde inzichten over wat wel en wat niet werkt. Deze antwoorden worden ook aan andere geïnteresseerden ter beschikking gesteld via de website (www.kennisrotonde.nl). De Kennisrotonde wil met deze werkwijze onderwijsprofessionals in staat stellen om op basis van wetenschappelijke inzichten keuzes te maken ter verbetering of vernieuwing van de onderwijspraktijk. Hierdoor tracht de Kennisrotonde het evidence informed werken binnen onderwijsinstellingen te ondersteunen.

De Kennisrotonde werkt inmiddels voor het primair (po) en voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo), de volwasseneneducatie en de lerarenopleidingen. Medio 2022 heeft de Kennisrotonde meer dan 600 antwoorden op kennisvragen van professionals uit het onderwijsveld geschreven. Eerdere evaluaties wijzen erop dat de Kennisrotonde een bijdrage levert aan kennisverspreiding en kennisbenutting in het onderwijsveld (zie NRO, 2018; Twynstra & Gudde, 2016). Onduidelijk is echter nog hoe onderwijsprofessionals van de wetenschappelijke kennis en inzichten gebruikmaken in hun praktijk en hoe dat eventueel kan worden versterkt.

Evidence informed werken in het onderwijs

Het is voor onderwijsprofessionals geen sinecure om de beschikbare wetenschappelijke kennis en inzichten zomaar te benutten en in te zetten in hun dagelijkse praktijk. Dit evidence informed werken blijkt onder meer lastig te zijn omdat eenduidig en overtuigend bewijs voor wat werkt of niet, binnen de onderwijssector vaak niet voorhanden is (Galan Groep, 2021). Tevens maken onderwijsprofessionals bij hun keuzes niet alleen gebruik van wetenschappelijke inzichten en academische kennis, maar ook van persoonlijke en ervaringskennis (Platform Samen Onderzoeken, 2020). Daarnaast spelen in de keuzes van professionals ook andere belangen en overwegingen een rol en kiezen zij soms vanuit andere waarden en overtuigingen.

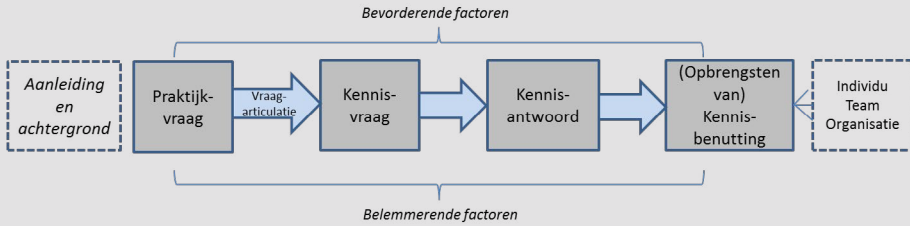
Binnen scholen spelen zich derhalve complexe processen van kennisbenutting af. Het zijn die processen (Landry et al., 2001; Van Schaik et al., 2018; Van Schaik, 2020) waardoor professionals op zoek gaan naar academische kennis, deze kennis selecteren, lezen en gaan begrijpen, interpreteren en vertalen naar implicaties voor de eigen praktijksituatie, om vervolgens deze implicaties - eventueel samen met collega's - ten uitvoer te brengen in het eigen onderwijs. Ook het delen van deze kennis en ervaringen met anderen in de schoolorganisatie (en daarbuiten) behoort tot het proces van kennisbenutting (Van der Aa et al., 2020).

Uit onderzoek weten we dat in het proces van kennisbenutting belemmerende en bevorderende factoren een rol kunnen spelen (zie voor een beknopt overzicht: Van der Aa et al., 2020). Zo vinden praktijkprofessionals het vaak lastig om een goede onderzoekbare kennisvraag te formuleren (Van den Berg & Teurlings, 2019). Ook ondervinden zij nogal eens barrières bij het zoeken, vinden en interpreteren van academische kennis (Van Schaik et al., 2018). Dit komt doordat zij vaak geen toegang hebben tot wetenschappelijke literatuur of problemen ondervinden bij het begrijpen en duiden ervan. Ook het beschikbare kennisaanbod kan een barrière vormen, doordat in de wetenschappelijke literatuur geen praktische aanwijzingen zijn opgenomen of doordat aanbevelingen niet praktisch, concreet of specifiek genoeg zijn (Ros & Van den Bergh, 2018; Van Tartwijk, 2011). Onderwijsprofessionals vinden het ook nogal eens lastig om de kennis in hun onderwijspraktijk toe te passen (Van Tartwijk, 2011).

Ook factoren in de schoolstructuur en -cultuur kunnen een rol spelen in de kennisbenutting door praktijkprofessionals (zie bijvoorbeeld Bettman, 2017). Voorbeelden zijn het gebrek aan tijd of ruimte, of het gebrek aan erkenning door collega's om wetenschappelijke inzichten te gebruiken als bron voor onderwijsvernieuwing of -verbetering. De afwezigheid van voldoende onderzoekend vermogen of een gezamenlijke leercultuur in de school (bijvoorbeeld Ros & Van den Bergh, 2018) kunnen eveneens belemmerend werken. De schoolleider kan een stimulerende rol spelen om een constructieve leer- of onderzoekscultuur te bevorderen en om verbinding te zoeken met de gewenste onderwijsontwikkeling en het schoolbeleid.

Figuur 1 Werkwijze van de Kennisrotonde.

(bron: www.kennisrotonde.nl)

Praktijkvraag

Onderwijsprofessionals die een vraag willen indienen bij de Kennisrotonde, kunnen terecht op de website. Zij omschrijven daar in het kort hun praktijkvraag en geven aan wat voor hen de aanleiding was om de vraag te stellen. Ook geven zij aan wat ze hopen dat het antwoord hen brengt en waarvoor zij het willen gaan gebruiken.

Vraagarticulatie: van praktijkvraag naar kennisvraag

Als een vraag bij de Kennisrotonde binnenkomt, neemt een onderzoeker van de Kennisrotonde (een zogeheten kennismakelaar) telefonisch contact op met de vraagindiener. In dit gesprek probeert de kennismakelaar de context van de praktijkvraag scherp te krijgen (aanleiding, doel) en eventuele onduidelijkheden te bespreken. Vervolgens (her)formuleert de kennismakelaar (in overleg met de vraagindiener) indien nodig de oorspronkelijke praktijkvraag tot een kennisvraag. Een kennisvraag is zodanig geformuleerd dat deze geschikt is voor beantwoording met een beknopte literatuurstudie. Bij voorkeur is de vraag geformuleerd in de vorm van: is het waar dat interventie X leidt tot een effect Y? Een reviewer binnen de Kennisrotonde bewaakt of deze gearticuleerde onderzoeksvraag aansluit bij de uitgangspunten en bedoeling van de Kennisrotonde. Vervolgens koppelt de kennismakelaar de inhoud van het telefoongesprek terug aan de vraagindiener en stelt de gearticuleerde onderzoeksvraag en (eventuele) wijzigingen in de vraagstelling voor.

Vraagbeantwoording: van kennisvraag naar antwoord

Na een akkoord van de vraagindiener gaat de kennismakelaar aan de slag met het beantwoorden van de vraag op basis van wetenschappelijke literatuur. Indien mogelijk schakelt de kennismakelaar hierbij een antwoordspecialist of andere expert in. Antwoordspecialisten zijn veelal postdocs met expertise op een bepaald inhoudelijk terrein. De antwoordspecialisten schrijven onder supervisie van de kennismakelaar het antwoord. Regelmatig raadplegen kennismakelaars ook externe experts, zoals hoogleraren, vooraanstaande onderzoekers of lectoren. Zodra een concept-antwoord gereed is, legt de kennismakelaar dit voor aan de interne reviewer. Na eventuele verbeteringen te hebben doorgevoerd, stuurt de kennismakelaar het antwoord naar de vraagindiener.

Plaatsing van antwoorden op de website van de Kennisrotonde

Antwoorden op Kennisrotonde-vragen worden via de website van de Kennisrotonde verspreid, zodat ook andere geïnteresseerden er kennis van kunnen nemen. Ook brengt de Kennisrotonde via andere kanalen, zoals LinkedIn, Twitter en nieuwsberichten, het antwoord onder de aandacht van geïnteresseerden.

Onderzoeken naar de werking en impact van de Kennisrotonde

Om de benutting van Kennisrotonde-antwoorden – waar mogelijk – te kunnen verbeteren, heeft NRO/Kennisrotonde medio 2020 onderzoek laten uitvoeren naar de daadwerkelijke kennisbenutting van Kennisrotonde-antwoorden door onderwijsprofessionals (Van der Aa et al., 2020; Van den Berg & Van Urk, 2020). Hoofddoel van de onderzoeken was beter zicht te krijgen op de wijze waarop onderwijsprofessionals de aangereikte Kennisrotonde-antwoorden in de praktijk benutten.

Het onderzoek van Van der Aa et al. (2020) bestond uit een enquête onder vraagindieners (n=60) en websitebezoekers (n=19). Tevens zijn onder beide groepen telefonische (diepte)interviews gehouden, respectievelijk met 22 vraagindieners en 3 websitebezoekers. Van den Berg en Van Urk (2020) hielden telefonische (diepte)interviews met 25 websitebezoekers.

In deze paragraaf beschrijven we beknopt de uitkomsten van beide onderzoeken; gezien de aantallen zijn deze slechts indicatief van aard. We geven eerst de onderzoeksresultaten van de vraagindieners en daarna die van de websitebezoekers.

Vraagindieners

Van der Aa et al. (2020) constateren op basis van hun enquête dat bijna de helft (40%) van de responderende vraagindieners (n=60) leraar is. Andere vraagindieners zijn bijvoorbeeld adviseur of beleidsmedewerker (13%), schoolleider (8%) of bestuurder (5%). De meeste respondenten werken in het po (33%), vo (25%) of mbo (20%).

Aanleiding voor het stellen van een vraag

De meeste vraagindieners benaderen de Kennisrotonde om onderbouwde keuzes te kunnen maken om hun onderwijs te verbeteren. Vaak willen zij ook wetenschappelijk bewijs voor een mogelijke onderwijsvernieuwing of onderwijsontwerp. Bijna de helft van de responderende vraagindieners stelt een dergelijke vraag namens zichzelf, een kwart geeft aan dat ook het eigen team of de vaksectie hierbij betrokken is. De meeste vraagindieners geven aan zelf onvoldoende tijd te hebben om antwoorden te zoeken in de literatuur.

Volgens de meeste vraagindieners (83%) sloot hun vraag volledig of gedeeltelijk aan bij speerpunten van het schoolbeleid, hetgeen bevorderlijk kan zijn voor de benutting van kennis in de school (Van der Aa et al., 2020).

Waardering van de antwoorden

Driekwart van de responderende vraagindieners geeft aan dat zij met het Kennisrotonde-antwoord grotendeels of volledig antwoord hebben gekregen op hun vraag. Voor de overige vraagindieners was dat niet het geval, veelal omdat er onvoldoende onderzoek beschikbaar was. De antwoorden van de Kennisrotonde zijn volgens de vraagindieners in het algemeen begrijpelijk en bruikbaar in de onderwijspraktijk. Vraagindieners waarderen de Kennisrotonde met een gemiddeld rapportcijfer 8. Van de vraagindieners zegt de helft dat het antwoord geholpen heeft bij het maken van een keuze in de school of op het werk. Nog eens 15 procent verwacht dat dit in de toekomst zal gebeuren.

Aard van de kennisbenutting

De resultaten van het onderzoek laten zien dat de benutting van Kennisrotonde-antwoorden verschillende vormen en gradaties kent. Voor twee derde van de vraagindieners heeft het antwoord meer zicht gegeven op wat in het onderwijs werkt en waarom.

Een ruime meerderheid van de responderende vraagindieners geeft aan dat het antwoord aanknopingspunten biedt om binnen de school met elkaar in gesprek te gaan. Het biedt geregeld onderbouwing voor de huidige werkwijze, het ontwerpen van onderwijs of het oplossen van een probleem. Bij ruim een derde heeft het antwoord geleid tot een onderwijsverbetering, zoals een verandering in het handelen van leraren of in het curriculum. Bij een kwart (zeker) niet.

Belangrijke factoren voor verdere kennisbenutting door vraagindieners

Vraagindieners geven aan meestal voldoende tijd te hebben om iets met het verkregen antwoord te kunnen doen (82%). Bijna twee derde vindt het antwoord eenvoudig toepasbaar en ervaart ook voldoende draagvlak binnen het team van collega's. Ongeveer de helft ervaart voldoende steun van de leidinggevende, hoewel ook veel respondenten aangeven niet te weten of zij steun van de leidinggevende hebben of dit niet van belang te vinden. Mogelijk ervaren zij de benutting van de verkregen kennis vooral als een individuele aangelegenheid.

Websitebezoekers

Achtergronden en ervaringen van websitebezoekers

Op basis van diverse onderzoeken onder websitebezoekers constateren Van den Berg en Van Urk (2020) dat de bezoekers van Kennisrotonde.nl zich (gedeeltelijk) bezighouden met onderwijsontwikkeling of

onderwijsbeleid. Ze zijn vertegenwoordigd op alle niveaus en in alle onderwijssectoren.

Aanleiding

De meerderheid van de geïnterviewde websitebezoekers komt met een concrete aanleiding en informatiebehoefte op Kennisrotonde.nl (Van den Berg & Van Urk, 2020). Zij willen een overzicht van wetenschappelijke kennis of onderbouwing vinden. De website biedt hun een fundament of kader voor gesprekken in de school.

Waardering van antwoorden

Op basis van interviews lijken websitebezoekers over het algemeen tevreden over de gevonden informatie (Van den Berg & Van Urk, 2020). De leesbaarheid en praktische bruikbaarheid van de antwoorden beoordelen zij als (zeer) groot (Van der Aa et al., 2020). Ook vormt het antwoord vaak een aanknopingspunt om binnen de school met elkaar in gesprek te gaan. Voor het merendeel heeft het antwoord bij de ondervraagde websitebezoekers geleid tot meer inzicht in wat er in het onderwijs werkt en waarom.

Aard van de kennisbenutting

Evenals bij de vraagindieners laten de geïnterviewde websitebezoekers hun gevonden antwoordteksten geregeld aan anderen lezen – collega's binnen de afdeling of school, of de directie (van der Aa et al., 2020) – en brengt het antwoord op de school een inhoudelijk gesprek. De geïnterviewde websitebezoekers lijken wat minder actief in het verspreiden van Kennisrotonde-antwoorden dan de vraagindieners zelf.

Belangrijke factoren voor verdere kennisbenutting

In vergelijking met de vraagindieners lijken de websitebezoekers iets kritischer over de omstandigheden voor kennisbenutting binnen de school (Van der Aa et al., 2020). Bijna de helft beschikt over voldoende tijd om iets met het antwoord te kunnen doen, vindt het antwoord eenvoudig toepasbaar en ervaart voldoende draagvlak binnen het team. Ruim een derde ervaart voldoende steun van de leidinggevende. Deze aandelen zijn lager dan bij de vraagindieners.

In het algemeen constateren onderzoekers Van den Berg en Van Urk (2020) dat voor verdere toepassing in de school veelal structurele en culturele factoren een rol spelen. Deze factoren vallen voor een groot deel buiten de directe beïnvloedingssfeer van de Kennisrotonde liggen.

Conclusies en discussie

Met de genoemde onderzoeksresultaten slaagt de Kennisrotonde erin om wetenschappelijke kennis en inzichten op een vraaggestuurde en bruikbare wijze ter beschikking te stellen aan onderwijsprofessionals. De Kennisrotonde vervult hiermee een belangrijke rol bij de ontsluiting van wetenschappelijke kennis en inzichten (Van der Aa et al., 2020). Maar daarmee is niet gezegd dat deze ontsluiting voldoende is voor daadwerkelijke kennisbenutting en verbeteringen in de onderwijspraktijk. Weten is immers nog geen doen (WRR, 2017). Daarvoor zijn aanvullende en diepere processen in de onderwijspraktijk nodig.

Immers, vraagindieners en websitebezoekers dienen niet alleen kennis te nemen van de verkregen antwoorden, zij moeten deze (zo mogelijk samen met anderen) ook interpreteren en vertalen naar de eigen praktijkcontext. En dat is in het algemeen geen sinecure. Deze conclusie sluit aan bij bredere visies op kennisdeling en kennisbenutting, waarin wordt gesteld dat academische kennis niet alleen gedeeld, maar ook verbonden, begrepen en geïntegreerd dient te worden binnen de praktijkcontexten van de vraagstellers (zie bijvoorbeeld Schenke et al., 2019; Van Schaik, 2020; Van Schaik et al., 2018).

Daarbij geldt dat processen van kennisbenutting veelal niet lineair verlopen, maar juist herhalend. Kennisbenutting start eigenlijk al vanaf het signaleren van een praktijkkwestie en het formuleren van een onderzoeksvraag (zie Van den Berg & Teurlings, 2019). Juist dán worden er verbindingen gezocht tussen de (vaak impliciete) praktijkkennis en de verkregen wetenschappelijke kennis en inzichten. Op die momenten kunnen ook collega's binnen een school of partners uit een netwerk een rol spelen. Dat gebeurt op dit moment niet structureel. De Kennisrotonde zou de vraagindieners kunnen aanmoedigen om de ingediende vraag met collega's te bespreken of zelfs om bijvoorbeeld het vraagarticulatiegesprek met meerdere professionals te voeren.

Een heersende cultuur van samenwerken, leren en onderzoeken in de school is in het algemeen een gunstige conditie voor processen van kennisbenutting in de onderwijspraktijk. Deze condities vallen echter in het algemeen buiten de directe invloedssfeer van de Kennisrotonde. Hier zijn rollen weggelegd voor zowel leraren (al dan niet in opleiding) en teams als voor schoolleiders en leden van schoolbesturen. Leraren kunnen een lerende houding tonen en kansen grijpen, schoolleiders kunnen noodzakelijke condities creëren, zodat professionals ruimte krijgen (in tijd, roostering en middelen) om wetenschappelijke kennis te vergaren, gezamenlijk toe te passen in de praktijk en op werkzaamheid verder te onderzoeken. Schenke et al (2021) hebben het over een 'dialogue

van gezamenlijke kennisconstructie' binnen de school. Het is daarbij ook zinvol om verbindingen te zoeken met het onderwijsbeleid, door bijvoorbeeld eigen praktijkonderzoek naar verbeteringen of innovatieve toepassingen te stimuleren. Het kan hierbij helpen om binnen de school een op leren gericht personeelsbeleid tot ontwikkeling te brengen.

Naast het bevorderen van kennisbenutting binnen de school kunnen onderwijsprofessionals ook constructieve relaties met andere onderwijsorganisaties of partijen uit de kennisinfrastructuur opzoeken en onderhouden, zowel regionaal als landelijk (en eventueel internationaal). Te denken valt aan andere scholen, lerarenopleidingen, onderzoeksinstanties, kennis- en expertisecentra of netwerken en samenwerkingsverbanden. Het werkt dan bevorderend als er binnen de school waardering, steun en stimulans is voor het participeren in dergelijke netwerken en voor het samenwerken met andere partijen.

Maar dit is niet het hele verhaal. Uiteindelijk staat of valt de impact van wetenschappelijke kennis en inzichten op de onderwijspraktijk met het vermogen van docenten (teams) om verder te verbeteren, te leren en te innoveren en om praktijkonderzoek te doen of daarin actief te participeren. Hiervoor zijn bepaalde condities en voorwaarden voor kennisbenutting, evidence informed werken en onderzoeken nodig en cruciaal binnen de school, maar ook daarbuiten. Alleen door duurzame en structurele versterking van de kennisinfrastructuur, zowel binnen als buiten de school, zal dit daadwerkelijk kunnen leiden tot continue verbetering van de kwaliteit van het onderwijs.

Optimalisering van kennisbenutting door leraren en andere onderwijsprofessionals speelt zich derhalve niet alleen af binnen de schoolcontext en binnen netwerken, maar is ingebed in de bredere kennisinfrastructuur in het Nederlandse onderwijssysteem. Daarover zijn de afgelopen jaren meerdere rapporten en adviezen verschenen. In al deze rapporten en adviezen wordt de verdere ontwikkeling en versterking van die kennisinfrastructuur bepleit (bijvoorbeeld PO-Raad et al., 2019; Van Hoepen et al., 2019). Bijvoorbeeld door de afstemming te verbeteren van de vraag vanuit onderwijsinstellingen op het aanbod van educatieve dienstverleners (Onderwijsraad, 2019), zoals adviseurs, onderzoekers, methodemakers, toetsontwikkelaars en trainers. Dit zou kunnen gaan plaatsvinden via co-creatie tussen beide partijen.

Ook zouden er periodiek overzichtsstudies met relevante kennis voor beleid kunnen worden opgesteld en verspreid. Deze kennis zou in de beleidsontwikkeling meer systematisch geïntegreerd moeten worden. En condities voor beleidsmakers om die kennis te integreren in de beleidsontwikkeling zouden meer versterkt moeten worden (Galan Groep, 2011).

Binnen de Nederlandse kennisinfrastructuur vormt ook de Kennisrotonde een belangrijke bouwsteen die de kennisbenutting van onderwijsprofessionals faciliteert. Deze bouwsteen dient organisch deel uit te maken van een lerend ecosysteem (zie bijvoorbeeld Snoeren, 2021; Van Dijk, 2016), waarvan schoolbesturen, schoolleiders en leraren, sectorraden, lerarenopleidingen, onderzoekers, onderwijsadviesbureaus, het ministerie, regionale partners en het NRO op een functionele manier deel uitmaken. Tijdens de expertmeeting 'Kennisinfrastructuur voor het onderwijs' (CAOP, 10 december 2019) werd duidelijk dat we met de genoemde adviezen en bouwstenen aan het begin staan van de beoogde weg. 'We staan voor gigantische, complexe opgaves met grote urgentie', benadrukte een van de deelnemers aan de expertmeeting. Het identificeren en leren van goede voorbeelden werd genoemd als een belangrijke stap op weg.

Literatuur

Bettman, M.H.M. (2017). *Duurzaam research-informed werken in het voortgezet onderwijs: een kwalitatief onderzoek naar bevorderende factoren* (masterscriptie Onderwijskunde). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

CAOP. (2019). *Cocreatie en ecosystemen om vraag en aanbod bij elkaar te brengen* (verslag Expertmeeting 'Kennisinfrastructuur voor het onderwijs'). Den Haag: CAOP-leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt.

Centraal Planbureau. (2013). *Evaluatie pilot investeren in kwaliteit leraren*. Den Haag: CPB.

Galan Groep. (2020). *Omwille van goed onderwijs: Verkenning scenario's kennisinfrastructuur onderwijs*. Baarn: Galan Groep.

Hanushek, E. A., Piopiunik, M., & Wiederhold, S. (2019). The value of smarter teachers international evidence on teacher cognitive skills and student performance. *Journal of Human Resources*, 54(4), 857-899.

Maandag, D.W., Helms-Lorenz, M., Lugthart, E., Verkade, A.T., & Van Veen, K. (2017). *Features of effective professional development interventions in different stages of teacher's careers: A review of empirical evidence and underlying theory*. Groningen: Lerarenopleiding Rijksuniversiteit Groningen. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Effectiveness-of-professional-development-interventions-in-different-teacher-career-stages.pdf>

Landry, R., Amara, N.N., & Lamari, M. (2001). Climbing the Ladder of Utilization: Evidence form Social Science Research. *Science Communication*, 22(4), 396-422.

NRO. (2018). *Zelfevaluatie Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO): ten behoeve van de Evaluatie 2018*. Den Haag: NRO. <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2018/11/NRO-Evaluatie-2018-FINAL.pdf>

Onderwijsraad. (2016). *De volle breedte van onderwijskwaliteit: Van smal beoordelen naar breed verantwoorden*. Den Haag: Onderwijsraad.

Onderwijsraad. (2019). *Samen ten dienste van de school: Educatieve dienstverlening voor duurzame kwaliteit en innovatie*. Den Haag: Onderwijsraad

Platform Samen Onderzoeken. (2020). *Sleutels voor evidence-informed werken: Een verkenning naar mechanismen die bijdragen aan duurzame onderwijsverbetering* (startnotitie). Utrecht: PO-Raad/Platform Samen Onderzoeken. <https://www.platformsamensonderzoeken.nl/wp-content/uploads/2020/11/Startnotitie-Sleutels-voor-evidence-informed-werken.pdf>

PO-Raad, VO-raad, MBO Raad, Vereniging Hogescholen (VH) & Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU). (2019). *Slimme verbindingen: naar een sterke kennisinfrastructuur voor het onderwijs*. Utrecht/Woerden/Amsterdam: PO-Raad/VO-raad/MBO Raad/VH/VSNU.

Ros, A., & Van den Bergh, L. (2018). *Kennisbenutting in onderzoekende scholen*. Eindhoven: Fontys Hogeschool Kind en Educatie.

Schenke, W., Van Schaik, P., Heemskerk, I., & Boogaard, M. (2019). *Beter benutten van kennis uit onderzoek en onderwijspraktijk*. Kansrijke aanpakken voor docentgroepen. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Snoeren, M. (2021). *Professionele werkplaatsen als lerende ecosystemen. De complexiteit van meervoudige samenwerkingen*. Lectorale rede, in verkorte versie uitgesproken bij de aanvaarding van de functie van lector professionele werkplaatsen aan Fontys Hogeschool mens en gezondheid op 11 november, 2021. Eindhoven: Fontys Hogescholen.

Twynstra & Gudde. (2016). *Externe evaluatie Kennisrotonde*. Amersfoort: TwynstraGudde.

Van der Aa, R., Beekhoven, S., Gijsel, M., Teurlings, C., & Uiterwijk, L. (2020). *Benutting van antwoorden van de Kennisrotonde. Een verkenning*. Den Haag: NRO Kennisrotonde.

Van den Berg, N., & Teurlings, C. (2019). *Van praktijkvraag naar onderzoeksvraag*. Den Haag: Kennisrotonde.

Van den Berg, Th., & Van Urk, F. (2020). *De impact van de Kennisrotonde op en via websitebezoekers. Impact van het NRO*. Utrecht: Berenschot Groep B.V.

Van Dijk, G. (2016). An ecological perspective on organizations and leadership. *Administration and Public Employment Review*, 23, 159-177.

Van Hoepen, A. , Van Asseldonk, H., Van der Vegt, J., Meijer, N., & Van Krieken, H. (2019). *Lerend onderwijs voor een lerend Nederland: Ontwikkelagenda voor een versterkte kennisinfrastructuur voor het onderwijs*. Utrecht: PO-Raad, VO-raad, MBO Raad, Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU).

Van Schaik, P. (2020). *Utilizing, co-constructing and sharing knowledge in collaborative teacher learning*. (Academisch Proefschrift). Amsterdam: UvA.

Van Schaik, P., Volman, M., Admiraal, W., & Schenke, W. (2018). Barriers and conditions for teachers' utilisation of academic knowledge. *International Journal of Educational Research*, 90, 50-63.

Van Tartwijk, J.W.F. (2011). *Van onderzoek naar onderwijs, of de kunst van de toepassing*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.

Van Veen, K., Zwart, R., Meirink, J., & Verloop, N. (2010). *Professionele ontwikkeling van leraren: een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren*. Leiden: ICLON (in opdracht van en gesubsidieerd door NWO-PROO NWO-PROO).

